

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U002322

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 24-06-2024

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 09.07.2024 № 226

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

- Шевченко Натела Станіславівна
- Natela S. Shevchenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2647-8160

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 081

Назва наукової спеціальності: Право

Галузь / галузі знань: право

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Право

Дата захисту: 24-06-2024

Спеціальність за освітою: Право

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 2024-07 ID 5502

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.81.01

Тема дисертації:

1. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря.
2. Criminal law and criminological principles of prevention of air pollution.

Реферат:

1. Дисертація є науковою працею, в якій комплексно досліджено правову сутність кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема, кримінально караного забруднення атмосферного повітря (під яким розуміємо склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 241 Кримінального кодексу України «Забруднення атмосферного повітря»), надано його кримінально-правову характеристику та проведено кримінологічний аналіз, що дозволило розробити наукові рекомендації для вдосконалення існуючих і впровадження нових заходів запобігання кримінальним правопорушенням у цій сфері. Дисертанткою надані рекомендації з удосконалення чинного законодавства та практики запобігання кримінальним правопорушенням в цій сфері з урахуванням міжнародного й зарубіжного досвіду. У першому розділі досліджено поняття і сутність кримінальних правопорушень проти довкілля, розглянуто генезис

становлення екологічної кримінології. Надано комплексну кримінально-правову характеристику кримінально караного забруднення атмосферного повітря, зокрема, наголошено на потребі внесення змін до кримінального закону з метою закріплення згаданого діяння як кримінального правопорушення з формальним складом. Рекомендовано передбачити застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб у разі вчинення уповноваженою особою в інтересах юридичної особи кримінально караного забруднення атмосферного повітря. Констатовано необхідність посилення санкцій за вчинення таких діянь. Досліджено кримінологічну структуру кримінальних правопорушень поти довкілля, в результаті чого виявлено тенденцію до зростання рівня екологічної злочинності на тлі загального зниження рівня злочинності в Україні. Вивчено детермінаційний комплекс таких діянь та встановлено, що він характеризується поширенням в економічній, політичній, управлінській й соціальній сферах, характеризується підвищеною корупціогенністю тощо. Другий розділ дисертації присвячено кримінологічному аналізу кримінально караного забруднення атмосферного повітря. Базуючись на офіційних статистичних даних, розглянуто показники вимірювання цього виду кримінальних правопорушень (зокрема, рівень, структуру, динаміку, географію, топографію). З метою визначення рівня латентності здійснено емпіричне дослідження – опитування (шляхом проведення анкетування за спеціально розробленою анкетой) населення України і працівників правоохоронних органів. У результаті наукового аналізу опитування встановлено, що кримінально караному забрудненню атмосферного повітря притаманний дуже високий рівень латентності (понад 70%), у тому числі штучної. Завдяки аналізу вироків, винесених судами України за ст. 241 КК України «Забруднення атмосферного повітря», що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, і з урахуванням специфіки цього кримінально караного діяння (вивчено і проаналізовано 4 вирокі, винесених в період 2013–2023 рр.) виокремлено кримінологічно значущі ознаки особи злочинця, яка його вчиняє. З'ясовано особливості віктимності при їх вчиненні. Надано визначення поняття «латентна жертва кримінальних правопорушень проти довкілля». У третьому розділі роботи досліджено теорію та практику запобігання забрудненню атмосферного повітря. Завдяки ретельному аналізу зарубіжного законодавства встановлено, що забруднення атмосферного повітря є кримінально каранним діянням у багатьох країнах світу. На основі вивчення позитивного міжнародного й зарубіжного досвіду запобігання діянню, що розглядається, зроблено висновок про необхідність його імплементації у вітчизняну практику. Наголошено, що ефективність заходів загальносоціального запобігання може бути забезпечена шляхом проведенням цілеспрямованої державної політики. Обґрунтовано, що існує нагальна необхідність розробити комплексну стратегію запобігання кримінальним правопорушенням проти довкілля. Підкреслено, що важливе значення для запобігання екологічній злочинності на цьому рівні має підвищення еколого-правової культури й свідомості. Констатовано, що спеціально-кримінологічне запобігання забрудненню атмосферного повітря складається з трьох напрямків: кримінологічна профілактика, відвернення та припинення кримінальних правопорушень. Розроблено низку заходів по усіх вказаних напрямках запобіжної діяльності. Враховуючи специфіку даного кримінально караного діяння, встановлено, що ключовим напрямом спеціально-кримінологічного запобігання виступає саме кримінологічна профілактика. Водночас наголошено, що з метою ефективного запобігання кримінальним правопорушенням в цій сфері необхідний комплексний підхід, тобто діяльність по усіх трьох напрямках. Досліджено суб'єктів запобігання діянню, що розглядається, і класифіковано їх на 3 групи: 1) органи й організації, які керують цією діяльністю, організовують її, створюють систему управління нею; 2) органи й організації, стосовно яких запобігання злочинності й злочинним проявам віднесено або має бути віднесено до основних завдань і функцій.

2. The dissertation is a scientific work which comprehensively examines the legal nature of criminal offences against the environment, in particular, criminal air pollution (which is understood as a criminal offence under Article 241 of the Criminal Code of Ukraine "Air Pollution"), provides its criminal law characteristics and carries out a criminological analysis, which allowed to develop scientific recommendations for improving existing and introducing new measures to prevent criminal offences. The dissertation makes recommendations for improving the current legislation and practice of preventing criminal offences in this area, taking into account international

and foreign experience. The first section examines the concept and essence of criminal offences against the environment, and considers the genesis of environmental criminology. The author provides a comprehensive criminal law description of criminal air pollution, in particular, the author emphasises the need to amend the criminal law with a view to establishing it as a criminal offence with a formal composition. It is recommended to provide for the application of criminal law measures to legal entities in case an authorised person commits criminal air pollution in the interests of a legal entity. The author notes the need to strengthen sanctions for such acts. The author examines the criminological structure of criminal offences against the environment, and as a result, reveals a tendency towards an increase in the level of environmental crime against the background of a general decrease in the crime rate in Ukraine. The author examines the determinant complex of such acts and establishes that it is characterised by their spread in the economic, political, administrative and social spheres, and is characterised by increased corruption potential, etc. The second chapter of the dissertation is devoted to the criminological analysis of criminalised air pollution. Based on official statistical data, the author examines the indicators of measurement of this type of criminal offence (in particular, the level, structure, dynamics, geography, topography). With a view to determining the level of latency, the author conducted an empirical study - a survey (by means of a specially developed questionnaire) of the population of Ukraine and law enforcement officers. A scientific analysis of the survey results revealed that criminal air pollution is characterised by a very high level of latency (over 70%), including artificial latency. By analysing the verdicts delivered by the courts of Ukraine under Article 241 of the Criminal Code of Ukraine "Air Pollution" contained in the Unified State Register of Court Decisions and taking into account the specifics of criminal air pollution (4 verdicts delivered in the period 2013-2023 were studied and analysed), the author identifies criminologically significant features of the personality of the offender committing the relevant act. The features of victimisation in the commission of such acts are clarified. The concept of "latent victim of criminal offences against the environment" is defined. The third chapter of the dissertation is devoted to the study of the theory and practice of preventing criminal air pollution. Through a thorough study of foreign legislation, it is established that air pollution is a criminal offence in many countries of the world. Based on the study of positive international and foreign experience of preventing criminal air pollution, the author concludes that it is necessary to implement it in domestic practice. It is emphasized that the effectiveness of general social prevention measures can be ensured through a targeted State policy, in particular, there is a need to develop a comprehensive strategy for the prevention of criminal offences against the environment. The author emphasises that raising environmental and legal culture and awareness is of great importance for preventing environmental crime at this level. It is stated that special criminological prevention of criminal air pollution consists of three areas: criminological prevention, prevention and suppression of criminal offences. A number of measures have been developed in all these areas of preventive activity. Given the specifics of criminal air pollution, the author establishes that the key area of special criminological prevention is criminological prevention. At the same time, it is noted that in order to effectively prevent criminal offences in this area, an integrated approach is required, i.e., activities in all three areas. The article examines the subjects of prevention of criminal air pollution, which are classified into 3 groups: 1) bodies and organisations which manage this activity, organise it, and create a management system for it; 2) bodies and organisations for which prevention of crime and criminal manifestations is or should be included in the main tasks and function.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

1. Шевченко Н. Злочини із забруднення атмосферного повітря як об'єкт кримінологічного аналізу. Knowledge, Education, Law, Management. 2020. № 5 (33), vol. 4. С. 204–208.
2. Лукашевич. С. Ю., Шевченко Н. С. Кримінологічний аналіз кримінальних правопорушень проти довкілля. Вісник асоціації кримінального права України//Б. 2021. Вип. 1(15). С. 242–255.
3. Шевченко Н. С. Кримінологічні показники вимірювання кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського//Б. Серія: юридичні науки. 2022. Т. 33 (72). №3. С. 49–55.
4. Шевченко Н. С. Теоретичні засади загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із забрудненням атмосферного повітря. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського//Б. Серія: юридичні науки. 2023. Т. 34 (73). №1. С. 71–76.
5. Шевченко Н. С. Кримінально-правова політика щодо охорони довкілля. Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)//Б. 2024. №1 (29). С. 422–430.
6. Шевченко Н. С. Кримінологічні проблеми запобігання забруднення атмосферного повітря. Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень: матеріали міжнародної студентської наукової конференції (Т. 3), 6 листопада 2020 рік. Вінниця: Молодіжна наукова ліга, 2020. С. 69–71.
7. Шевченко Н. С. Довкілля як об'єкт запобігання злочинів. Злочинці і жертви злочинів: матеріали ХХ Всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Харків, 16 лист. 2020 р. Харків: Юрайт, 2020. С. 729–732.
8. Шевченко Н. С. Корупційні ризики при вчиненні злочинів проти довкілля. Актуальні проблеми запобігання корупції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 14 квітня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 545–547.
9. Шевченко Н. С. Злочини проти атмосферного повітря як об'єкт кримінологічного аналізу. Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 428–430.
10. Шевченко Н. Значення правової культури у транзитивному суспільстві. Філософія і право: тези доп. XVII Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (20 трав. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 126–128.
11. Шевченко Н. Нормативні основи запобігання злочинам пов'язаним із забрудненням атмосферного повітря. Джерела права в наукових юридичних дослідженнях: тези доповідей аспірантського круглого столу за курсом «Форми (джерела) права», 20–21 травня 2021 року. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. С. 128–130.
12. Chevchenko N. Crimes contre l'air atmosphérique comme objet d'analyse criminologique. Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції іноземними мовами (м. Харків, 27 травня 2021 р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 56–60.
13. Шевченко Н. С. Аналіз кримінальних правопорушень проти довкілля. Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України: збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 294–297.
14. Шевченко Н. С. Невизначена жертва кримінальних правопорушень проти довкілля. Збірник матеріалів конкурсу з актуальних питань розвитку кримінологічної віктимології: матеріали Конкурсу наукових статей з актуальних питань кримінологічної віктимології (до 70-річчя з Дня народження доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України Олександра Миколайовича Джужи) (м. Маріуполь, Україна). Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь: ФОП Парфенчик, 2021. С. 95–100.

- 15. Шевченко Н. С. Динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. Протидія злочинності і корупції: зб. тез Міжнародної наукової конференції з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 16 листопада 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 460–462.
- 16. Шевченко Н. С. До питання визначення жертви кримінальних правопорушень проти довкілля. Юридична осінь 2021 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Харків, 18 листоп. 2021 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. С. 19–22.
- 17. Шевченко Н. С. Латентність кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря. Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової: збірник матеріалів. (м. Запоріжжя, 10 березня 2022 р.). Запоріжжя: КПУ, 2022. С. 473–476.
- 18. Шевченко Н. С. Рівень кримінальних правопорушень, пов'язаних із забруднення атмосферного повітря. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства, присвяченої 200-річчю з дня народження Френсіса Гальтона: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Київ, 20 травня 2022 р.). Київ: ДУІТ, 2022. С. 84–88
- 19. Шевченко Н. С. Кримінальні правопорушення проти довкілля в умовах збройної агресії Російської Федерації. Юридичні новели під час воєнного стану: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 13 червн. 2022 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 35–37
- 20. Шевченко Н. С. Кримінологічні проблеми забруднення атмосферного повітря внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів в умовах воєнного стану: тези доп. Всеук. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 черв. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 484–487.
- 21. Шевченко Н. С. Аналіз стану порушення кримінальних проваджень щодо довкілля з початку збройної агресії Російської Федерації. Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану: матеріали наук.-практ. онлайн-конференції (м. Харків, 8 груд. 2022 р.). Харків: Право, 2022. С. 255–259.
- 22. Шевченко Н. С. Кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря в Україні. Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених: збірник матеріалів доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Харків, 3 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 188–191.
- 23. Шевченко Н.С. Забруднення довкілля внаслідок ударів по об'єктам критичної інфраструктури. Безпека та сталий розвиток критичної інфраструктури в умовах воєнного стану: тези доповідей Науково-практичної конференції. (м. Харків, 8 листопада 2023 р.). Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2023. С. 177–180.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0111U000959

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лукашевич Сергій Юрійович

2. Serhii Y. Lukashevych

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8386-6237

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут"

Код за ЄДРПОУ: 02066769

Місцезнаходження: вул. Чкалова, буд. 17, Харків, Харківський р-н., 61070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пономаренко Юрій Анатолійович

2. YURIY A. PONOMARENKO

Кваліфікація: д. ю. н., доц., 12.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1030-1072

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шульга Андрій Михайлович

2. Andrii M. Shulha

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3745-4869

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет внутрішніх справ

Код за ЄДРПОУ: 08571096

Місцезнаходження: пр-т Л. Ландау, 27, Харків, Харківський р-н., 61080, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дудоров Олександр Олександрович

2. Oleksandr O. Dudorov

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4860-0681

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шепітько Михайло Валерійович

2. MYKHAILO V. SHEPITKO

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7164-8037

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Оболенцев Валерій Федорович

2. Valerij F. Obolentsev

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2172-5441

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Анісімова Ганна Валеріївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Анісімова Ганна Валеріївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Лейба Людмила Василівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна